

Ervaringskennis als verbindende factor

Haren, 21 juni 2021

Ervaringsdeskundigheid

In deze notitie van de stichtingen CéZetPé en Expertisecentrum Sterk uit Armoede, van ervaringsdeskundigen in generatiearmoede en sociale uitsluiting, zetten we onze gezamenlijke visie op ervaringsdeskundigheid op een rij, waarbij gebruik is gemaakt van 4 bronnen:

- Onze onderlinge gesprekken en gedeelde ervaring
- Uit de zorg (GGZ, Verslavingszorg, LVB, NAH, Migratie en Naasten)
- Uit welzijn m.b.t. armoede en sociale uitsluiting
- Uit Vlaanderen, waar men al langer bezig is de ervaring in beide bovenstaande onderwerpen te verbinden

Doel van de gezamenlijke tekst is een nieuwe visie te ontwikkelen op Ervaringsdeskundigheid waarin de bovengenoemde onderwerpen zorg en welzijn zijn geïntegreerd.

Onze visie op Ervaringsdeskundigheid hangt voor ons nauw samen met onze visie op participatie, welzijn en zorg. De tekst is daarom als volgt opgezet:

- 1) Participatie, welzijn en zorg;
- 2) Ervaringsdeskundigheid;
- 3) Randvoorwaarden voor een succesvolle inzet van ervaringsdeskundigheid.

1. Participatie, welzijn en zorg

We vinden het belangrijk dat iedereen de gelegenheid wordt geboden om mee te doen in de samenleving en naar beste vermogen in wederkerigheid daaraan bij kan dragen

Bijdragen aan de samenleving kan op oneindig veel verschillende manieren, als betaalde medewerker, als ondernemer, als zelfstandige, als vrijwilliger, als mantelzorger, als opvoeder en op andere wijze. De activiteiten in deze verschillende rollen kunnen zeer uiteenlopend zijn. Welke bijdrage iemand levert moet passen bij diens vermogen en bij voorkeur dienstbaar zijn aan diens ontwikkeling en de realisatie van ambities. Op deze wijze meedoen betekent gezien, gewaardeerd worden en ergens bij horen. Dat is wat je (naast een financiële beloning) terug krijgt voor je bijdrage en daarin komt de wederkerigheid tot uitdrukking.

Om mee te kunnen doen moet je niet gehinderd worden door continue zorgen over schulden en/of armoede, door gebrek aan sociaal netwerk en/of sociale vaardigheden, door gebrek aan zelfvertrouwen, door een lichamelijke of een geestelijke beperking. Soms belemmeren die beperkingen het meedoen en moeten die eerst opgelost worden of moet iemand er beter mee hebben leren leven. Als iemand dat niet zelf voor elkaar kan krijgen kan een beroep gedaan worden op anderen. Die anderen kunnen professionals zijn, maar ook mensen die al langer hebben geleerd hoe met die beperking om te gaan en ook naastbetrokkenen.

In onze visie gaat het er om dat iedereen graag mee wil doen en daarvoor ondersteuning nodig kan hebben. Met een inventarisatie van wat iemand op alle levensgebieden nodig heeft wordt

aangesloten bij de integrale aanpak die zowel in de cliënten/patiënten beweging van de zorg wordt voorgestaan in de Herstel ondersteunende zorg als bij de aanpak van de Positieve gezondheid. Beide concepten gaan uit van een integrale benadering van de gehele persoon. In de herstelbeweging staan het gebruik van ervaringskennis, de eigen regie en versterken van eigen kracht (empowerment) centraal. Ook bij de aanpak van armoede is een integrale benadering van alle levensdomeinen van belang. Ook bij armoede en sociale uitsluiting gaat het net als in de zorg voor een belangrijk deel over het ontwikkelen van een andere kijk op het leven, om zingeving, meer perspectief, meer-eigen regie, versterken van-eigen kracht(empowerment) en geloof dat je dat voor elkaar kunt krijgen. En ook dan geldt: je moet het uiteindelijk wel zelf, maar hoeft het niet alleen te doen.

Denken en doen vanuit het dagelijks leven van mensen staat voor ons centraal en daar moeten voorzieningen voor zorg en welzijn hun dienstverlening op aanpassen. Nog te vaak is het omgekeerde het geval, de systeemwereld van de voorzieningen stelt de voorwaarden waaraan de burger moet voldoen wil die gebruik kunnen maken van haar aanbod.

De inzet van Ervaringsdeskundigen in tal van functies en rollen is belangrijk om voorzieningen meer te laten aansluiten bij de leefwereld van de burger.

Het algemeen welzijn van de mens heeft betrekking op alle levensdomeinen en we zien een verwevenheid tussen de mentale gesteldheid en armoede. Het één is vaak een direct gevolg van de ander en vice versa. In het kader van een integrale aanpak is het van belang dat de ervaringswerkers op het gebied van herstel en armoede de handen ineenslaan om samen ruimte te maken voor het individu zodat deze zich kan ontwikkelen en participeren.

2. Ervaringsdeskundigheid

Wat is het?

Ervaringsdeskundigheid staat voor de vaardigheid collectieve ervaringskennis op zodanige wijze in te zetten dat een ander er iets aan heeft.

Met ervaringsdeskundigheid bedoelen we dus een vaardigheid. Een vaardigheid die in heel veel verschillende-functies en rollen kan worden ingezet. Denk daarbij aan bijvoorbeeld een beleidsmedewerker, een zorgverlener, een vrijwilliger in een buurthuis, een manager en een bestuurder.

Hoe word je het?

Je hebt geleerd hoe je na je ontwrichtende levenservaring weer een nieuwe invulling aan je leven kunt geven. Daarbij heb je waar nodig en mogelijk gebruik gemaakt van de steun van anderen. Je hebt deze ervaring met anderen gedeeld en met die van die anderen kunnen vergelijken. In dat proces heb je geleerd dat ieder zo zijn eigen manieren heeft om te herstellen en heb je wat (emotionele) afstand van je eigen ervaring kunnen nemen. Dat heeft je geholpen om je eigen ervaring onder ogen te zien, zonder emotie overmand te worden. Ook heb je zo geleerd jouw

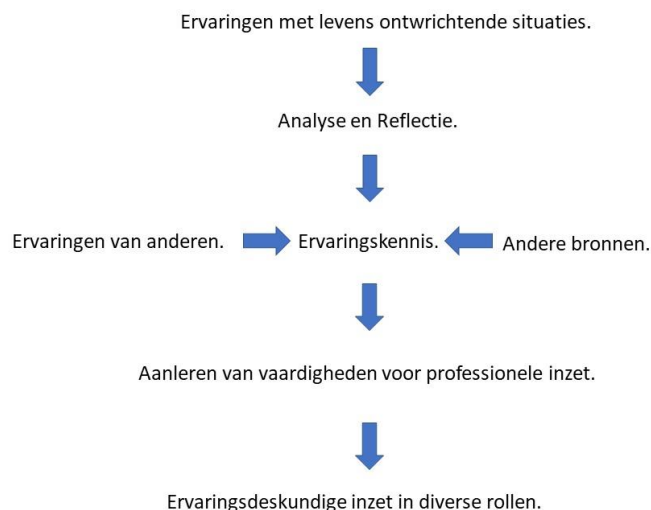
ervaring als deel van de collectieve ervaring zodanig te gebruiken dat een ander daarmee verder komt in het eigen proces of in de beleidsontwikkeling. Dit proces wordt ook wel het verwerven van Ervaringskennis genoemd.

Vervolgens moet je dan nog leren hoe je deze Ervaringskennis zo kunt aanbieden aan anderen dat die er wat aan hebben, hetzij bij het ontwikkelen van beleid, hetzij in een proces van meer grip krijgen op het eigen leven. Dit staat hier kort in één zin, maar er kan heel veel bij komen te kijken.

Het verwerven van Ervaringsdeskundigheid kan zowel binnen als buiten een formeel opleiding-traject plaats vinden. Werkgevers kiezen veelal voor een formeel opleidingstraject. Dat geeft hen formeel de garantie dat iemand over die vaardigheid in voldoende mate beschikt en daarmee komen ze tegemoet aan de eisen die veel financiers stellen.

Formele opleidingstrajecten zijn er in het HBO en MBO en er zijn opleidingstrajecten die zorg- en welzijn-organisaties afzonderlijk of gezamenlijk aanbieden. Kern van het opleiden moet in ieder geval zijn dat degenen tijdens de opleiding leren de collectieve ervaring, waarin het eigen verhaal is verwerkt, te gebruiken in het contact met anderen die ondersteuning nodig hebben.

Er is veel verwarring over wat met het begrip Ervaringsdeskundigheid wordt bedoeld. We volgen daarin de meest gangbare definiëring, die we naast bovenstaande omschrijving beter aan de hand van een schema kunnen duidelijk maken.

Ervaringswerkers hebben de opgedane ervaringen rondom ontwrichtende gebeurtenissen in een ontwikkeltraject omgevormd tot ervaringskennis. Deze collectieve kennis, ook wel derde kennisbron genoemd, kan ingezet worden om anderen te ondersteunen in hun proces alsmede bij beleidvorming rondom diverse levensdomeinen.

Waarom is het inzetten van Ervaringsdeskundigheid belangrijk? Of Ervaringskennis als derde kennisbron

Ervaringskennis is kennis van ‘binnenuit’, van ‘weten hoe het is’. Een moeilijk verwoordbare vorm van kennis die niet goed in algemene theorieën of methodieken vastgelegd kan worden, maar vooral narratief, existentieel en kritisch is. Deze kennis wordt ook wel ‘tacit knowledge’ (onbewuste, impliciete kennis) genoemd.

Veel burgers die een beroep doen op professionele ondersteuning voelen zich niet erkend en herkend in de vraagstukken waarmee ze in hun leven worstelen. Daardoor voelen ze zich niet goed begrepen en krijgen niet de ondersteuning die ze nodig hebben. Dat maakt het voor hen extra moeilijk een zelfstandig bestaan te leiden. Door gebruik te maken van ervaringskennis als derde kennisbron, naast professionele en wetenschappelijke, wordt de kloof tussen burger en professional overbrugd.

Om welke ervaring gaat het dan?

Verschillende burgers hebben te maken met problemen op diverse aspecten van het dagelijks leven. Zo leidt langdurige ggz problematiek vaak tot armoede en sociale uitsluiting en kan omgekeerd de stress die voortkomt uit armoede en sociale uitsluiting leiden tot het ontstaan van ggz problematiek. Deze problematiek kan ook optreden bij iemand die als migrant nog bezig is de weg in Nederland te vinden en/of bij iemand met NAH (Niet Aangeboren Hersenletsel) en/of LVB (Licht Verstandelijke Beperking) en/of detentie ervaring. Het is natuurlijk niet erg helpend als voor elk aspect een andere

Ervaringsdeskundigheid wordt ingezet. Het zal er om gaan wiens ervaring het meest herkenning oplevert bij die betreffende burger. Daarmee is het van belang dat Ervaringsdeskundigheid niet gescheiden, gekoppeld aan de verschillende beperkingen, wordt ontwikkeld. In deze notitie komt onze ambitie tot uitdrukking om één samenhangende visie op Ervaringsdeskundigheid met betrekking tot al die verschillende aspecten weer te geven. Uiteindelijk zijn de overeenkomsten tussen Ervaringsdeskundigheid met betrekking tot de onderscheiden beperkingen groter dan de verschillen. De belangrijkste overeenkomst is het werken op basis van een eenduidige visie, zoals hiervoor is weer gegeven.

Ervaringsdeskundigen hebben naast de eigen ervaringen, de collectieve ervaringskennis van anderen. Naast de rollen van de ervaringsdeskundige nl: bruggenbouwer (naar formele en informele zorg), bondgenoot, veranderaar, kritische vriend/luis in de pels en rolmodel, hebben alle ervaringsdeskundigen een eigen specialisatie in de vorm van de eigen ervaringen en affiniteit. Dit maakt hen tot T-shape ervaringsdeskundigen. De T shape Ervaringsdeskundige is iemand die beschikt over generieke naast specifieke kennis en ervaring en verbinding maakt met anderen door te vragen: wat kan ik doen om bij te dragen aan het antwoord op de vraagstukken waarmee jij te maken hebt.

3. Randvoorwaarden voor een succesvolle inzet van Ervaringsdeskundigheid

In steeds meer organisaties en teams wordt gebruik gemaakt van ervaringsdeskundigen. De ervaring leert dat dat niet altijd positief uitpakt. Nog te vaak loopt de Ervaringsdeskundige vast, vindt het team diens bijdrage niet (langer) waardevol of valt de Ervaringsdeskundige uit.

De ervaring wijst uit dat hieraan verschillende oorzaken ten grondslag kunnen liggen, te weten (in willekeurige volgorde):

- De Ervaringsdeskundige heeft geen duidelijke opdracht
- De andere collegae spreken een andere taal en passen andere methodieken toe
- De andere collegae voelen zich bedreigd door de Ervaringsdeskundige
- De Ervaringsdeskundige beschikt onvoldoende over werknemers vaardigheden
- De komst van een Ervaringsdeskundige is een besluit van de leiding, dat soms onvoldoende is uitgedragen en niet van het betreffende team;
- De Ervaringsdeskundige in opleiding krijgt onvoldoende ondersteuning van de opleiding en de organisatie tijdens de stage of als werknemer

Adviezen voor een optimale inzet van Ervaringsdeskundigheid

Om deze problemen te voorkomen of te beperken kan het volgende behulpzaam zijn:

- Bereid een organisatie of team voor op de komst van een Ervaringsdeskundige, opdat die zich welkom voelt en maak daarbij duidelijk hoe de Ervaringsdeskundige en de organisatie of het team elkaar versterken
- Wanneer een organisatie en een team nog geen of weinig ervaring hebben met de inzet van Ervaringsdeskundigen kan het helpen als er meer dan één Ervaringsdeskundige begint
- Besteed in de opleiding ook aandacht aan werknemers vaardigheden
- Laat Ervaringsdeskundigen deelnemen aan een Intervisiegroep, dat kan binnen maar ook buiten de organisatie waar iemand werkzaam is

Deelname aan een Intervisie is van groot belang. Met Ervaringsdeskundigen die in andere organisaties werkzaam zijn heeft het voordeel dat geleerd kan worden van collegae in geheel andere werk-omstandigheden. Zo zou mogelijk ook Intervisie in een groep Ervaringsdeskundigen met geheel verschillende ervaring wel eens extra leerzaam kunnen zijn.

Deelname aan een ontwikkeltraining (in de GGZ ook wel herstelgroep genoemd) is eveneens van groot belang en kan ook bijdragen doordat samen met anderen gewerkt blijft worden aan de verbeteren van de vaardigheden en gevoelens in de omgang met een blijvende beperking. Dat kan bijdragen aan iemands stabiliteit.

Tot slot kan de aansluiting bij een vakvereniging bijdragen aan het uitdiepen van de rol en verantwoordelijkheden van een Ervaringsdeskundige en aan het realiseren van goede arbeidsvoorwaarden. De landelijk Vakvereniging voor Ervaringswerkers (VvE) biedt die mogelijkheden, alleen tot nu toe beperkt tot de ggz. Verbreiding naar andere domeinen is wenselijk.

Ervaringsdeskundigen zouden moeten bijdragen aan de opleiding van diverse beroepsgroepen, mede om daarmee te ervaren hoe ze elkaar onderling op basis van gelijkwaardigheid kunnen versterken.

Haren, 21 juni 2021.

<https://cezetpe.nl>
info@cezetpe.nl

**STERK UIT
ARMOEDE**

Expertisecentrum van ervaringsdeskundigen
in generatiearmoede en sociale uitsluiting

<https://www.sterkuitarmoede.nl>
info@sterkuitarmoede.nl